

AFGANISZTÁN

ORSZÁGINFORMÁCIÓS ÖSSZEFOGLALÓ

I. Biztonsági helyzet

I.1. Általános információ

Az országban uralkodó instabil helyzet többnyire a kormányellenes fegyveres csoportok, mint a tálibok, a Hezb-e-Islami csoport, valamint bűnöző csoportok jelenlétének és működésének tudható be. Az ENSZ 2008. március 8-i jelentése arról számolt be, hogy 2007-ben **a terrorista és lázadó csoportok tevékenysége** az előző évhez képest jelentős mértékben **felelősödött**, az ENSZ 2008 szeptemberében kiadott jelentése pedig **a biztonsági helyzet jelentős mértékű romlásáról** számolt be.¹ A fővárosban, Kabulban nagyrészt az ott állomásozó NATO vezette nemzetközi csapatok jelenlétének köszönhetően a helyzet valamivel biztonságosabbnak tekinthető. Jóllehet a lázadó tevékenységek főként az ország déli és keleti részére koncentráálódtak, azok a korábban viszonylag biztonságosnak számító Kabulhoz közel eső nyugati tartományokban is felelősödtek. A 2008. szeptemberi jelentés továbbá azt is kiemelte, hogy a **segélyszervezetek elleni támadások száma is jelentős mértékben emelkedett.**² További elkeserítő tendencia a **civil áldozatok számának emelkedése** is, melyhez a NATO vezette ISAF (International Security Assistance Force) rendvédelmi erők általi légitámadások is jelentősen hozzájárultak.³ A tálibok pakisztáni önkéntesekkel és a drogsempészetből származó pénzből megerősödve tovább folytatták erőszakos tevékenységüket. Az Egyesült Államok Külügyminisztériuma által készített 2007-es jelentés továbbá kiemelte, hogy a rendőrség korrumpálhatósága miatt a különböző drog- és fegyverszállítmányok könnyedén bejutnak az ország területére.⁴

I.2. Kabul városa⁵

A tálibok és más fegyveres csoportok által intézett támadások felelősödtek a fővárosban, mely teret nyitott a bűnözés erősödésének is. 2008 decemberében arról érkezett információ, hogy a tálibok a fővárosból kivezető négy útvonalból hármat ellenőrzésük alá vontak és a városhoz közeli bázisokat építettek ki, melyekből irányítani tudják a városban végrehajtott támadásokat.⁶

I.3. Az ország nyugati része, Herat tartomány

Már a nyugati tartományokban is az ország déli és keletén részéhez hasonló intenzitással folynak a harcok, melyek afgán civilek, segélyszervezetek mellett dolgozók, illetve külföldiek halálát egyaránt követelik. Az ENSZ 2008. márciusi jelentésében arról számolt be, hogy a Kandahar-Farah útvonalon történő rendszeres fosztogatások miatt az élelmiszerszállítmányokat nehéz eljuttatni a stratégiaileg jelentős fekvésű Heratba, ami a többi nyugati tartomány felé is segély-elosztási pontként szolgál.⁷ A 2008. márciusi

¹ 2007-ben átlagosan havi 566 halálesetet regisztráltak a 2006-os 425-höz képest. Az afgán és nemzetközi biztonsági erők hagyományos csatákban aratott fölénye a kormányellenes lázadó erőket haditechnikájuk jelentős megváltoztatására készítette, akik a továbbiakban öngyilkos bombamerényletek és egyéb erőszakos módszerek alkalmazásával próbálták ellensúlyozni hátrányukat, ld. Special report of the Secretary-General pursuant to Security Council Resolution 1806 (2008) on the United Nations Assistance Mission in Afghanistan, S/2008/434, <http://unama.unmissions.org/Portals/UNAMA/SG%20Reports/08july03-SG-speical-report-SC-pursuant-resolution-1806.pdf>

² Ezeket a tényeket a Human Rights Watch nemzetközi emberi jogi szervezet is megerősítette az országról készített 2008-as emberi jogi jelentésében; Human Rights Watch World Report 2009 – Afghanistan; <http://www.unhcr.org/refworld/publisher,HRW,,AFG,49705faf5a,0.html>

³ Az Egyesült Államok Külügyminisztériuma által gyűjtött adatok szerint a felkelő csoportok működésének 2008-ban mintegy 6 340 fő esett áldozatul. Ezek a csoportok továbbra is támadásokat intéznek kormányzati tisztviselők, külföldiek, civil szervezetek és humanitárius segélyszervezetek dolgozói ellen. Kormányzati tisztviselők, ideértve helyi és körzeti vezetőket, bírákat, rendszeres megfélemlítés és merénylet áldozatai. US Department of State, Bureau of Democracy, Human Rights and Labor; 2008 Human Rights Report: Afghanistan, February 25, 2009; <http://www.state.gov/g/drl/rls/hrrpt/2008/sca/119131.htm>

⁴ Lásd fent (3)

⁵ A város térképe, mely jelzi a polgári lakosság ellen irányuló támadásokat letölthető:

http://www.icosgroup.net/documents/Struggle_for_Kabul_ICOS.pdf

⁶ Az ENSZ Menekültügyi Főbiztosság (UNHCR) 2008 októberében arról számolt be, hogy a város következő negyedei az ott elkövetett merényletek miatt nem minősülnek biztonságosnak: Sarobi, Paghman (Arghad-e Bala és Arghad-e Payan), Khak-e-Jabar, Musahi és Charasyab.

⁷ 2008 augusztusában egy, a Herat tartománybeli Shindand körzetet ért amerikai légi támadás következtében mintegy 60 gyermek és 30 felnőtt vesztette életét. Az amerikai légierőket az afgán katonák hívták segítségül a tálibok elleni harcokhoz az Azizabad nevű településre. Az esemény erős visszhangot váltott ki az afgán kabinet részéről, amely felszólított a polgári lakosság által lakott területeket érintő légitámadások beszüntetésére.

ENSZ-jelentés kiemelte, hogy az országban uralkodó bizonytalan helyzet miatt az ENSZ szervezetei az ország nyugati részén található mintegy 78 körzetben képtelenek működni, így tevékenységüket felfüggesztik.

I.4. Az ország déli és keleti része, a pakisztáni határvidék

A fegyveres lázadó csoportok felszámolására irányuló hadműveleti tevékenységek során a tálib erők sok katonai vezetőt vesztek, melynek következtében a Pakisztánnal határos régiókból érkező személyi utánpótlása mind fontosabbá vált. A tálibok előny kovácsolva az afgán kormány erőtlenségéből az ország déli régiójában megerősítették bázisukat. A NATO és amerikai csapatokat jelentősen akadályozza, hogy a tálib milícia a pakisztáni határon átkelve, a pakisztáni oldalról mér ellenük támadást. A gépjárművekbe rejtett, illetve öngyilkos bombamerényletek szinte mindennaposakká váltak.⁸

I.5. Az ország északi és északkeleti része

2008 júniusában a különböző hírforrások arról számoltak be, hogy a talibánok már az addig biztonságosnak számító északi tartományokban is, mint Balkh, Jowzjan, Sar-e-Pul, Badakhsan, kiterjesztették irányításukat. 2008 novemberében pedig arról érkezett információ, hogy az ország északi részét Északnyugat-Pakisztánnal összekötő részein is nagymértékben romlott a biztonság.

II. Emberi jogi helyzet⁹

II.1. Általános információ

Bár a tálib rezsim bukását követően az emberi jogi helyzet általánosságban véve javult az országban, az országban két és fél évtizede uralkodó konfliktushelyzet, a fegyveres lázadások, a gyenge kormányzati befolyás, a korrupció és a kábítószer-csempészet miatt a helyzet továbbra is rossz. **Emberi jogi jogsértések** – mint kínzás, a kormányzati szervek és fegyveres csoportok által végzett önkényes kivégzések, vallásgyakorláshoz való jog korlátozása, nőikkel szembeni erőszak és társadalmi diszkrimináció, emberkereskedelem – **folyamatosan előfordulnak** elsősorban az ország vidéki részein, ahol a jogrend kevésbé szilárdult meg és ahol a fegyveres milíciák továbbra is aktívan működnek.

II.2. A belső menekültek helyzete¹⁰

Kandahar tartományban, a 2006-ban kitört fegyveres összecsapások következtében rengetegen kényszerültek otthonaik elhagyására, a tartományból elmenekülők számát a helyi hatóságok mintegy 15 000 főre becsülték. A 2006-os Faryab tartománybeli fegyveres konfliktusok kb. 300 családot, a 2007-es Shirland tartománybeli bombázások pedig kb. 3-5000 családot kényszerítettek menekülésre.¹¹ Az afgán hatóságok **2008-as év végén már 200 000 főre becsülték a lakóhelyüket elhagyni kényszerülő, de az ország határain belül maradó ún. „belső menekültek” számát.** 2003-ban bevezették az ún. nemzeti belső menekülési tervet, mely célul tűzte ki a belső menekültek számára létrehozott átmeneti táborok állandó létesítményekké alakítását, összhangban az ENSZ vonatkozó iránymutatásával.¹² 2008 áprilisában a kormány nemzeti szinten kampányt hirdetett a belső menekültek hazatérésének ösztönzésére a három legnagyobb menekülttáborból (Kandahar, Helmand és Heart), azonban a családok nagy része az erőszaktól való félelem miatt nem vállalta az önkéntes hazatérést. 2002 óta a tartományi hatóságok, illetve az ENSZ Menekültügyi Főbiztossága (UNHCR) segítségével közel 489 000 belső menekült tért vissza lakóhelyére, főként az ország északi tartományiba.

II.3. Vallásszabadság és vallási alapú emberi jogsértések¹³

Az afgán népesség vallási hovatartozás szerinti megoszlásáról nem áll rendelkezésre megbízható statisztikai információ, azonban a becslések szerint a népesség 80%-a szunnita muzulmán vallású, 19%-a síita muzulmán és a más vallási csoportba sorolhatóak aig teszik ki a népesség 1%-át.

Az afgán jog – a sáriával (muzulmán vallási jog) összhangban – **halállal bünteti az iszlámról más vallásra való áttérést.** A vallási kisebbségekhez tartozó **keresztény, szik és hindu** csoportok tagjait bár általános, módszeres üldözés nem sújtja, továbbra is diszkrimináció, zaklatás és esetenként erőszak áldozataivá válnak és a kormányzat nem tud ez ellen érdemben fellépni. A **baháj** hívők esetében módszeres üldöztetésről beszélhetünk.¹⁴ A **síta** kisebbség (és azon belül a sok muzulmán országban

⁸ A legsúlyosabbnak számító 2008. február 17-i támadáskor 67 civil személy veszítette életét és közel 90 személy megsérült, amikor egy öngyilkos bombamerénylő Kandahar tartományban felrobbantotta magát.

⁹ UK Border Agency, Operational Guidance Note, Afghanistan, April 2009; <http://www.unhcr.org/refworld/pdfid/49e471832.pdf>; Id. még UNHCR's Eligibility Guidelines for Assessing the International Protection Needs of Afghan Asylum-Seekers, December 2007; <http://www.unhcr.org/refworld/pdfid/477ce70a2.pdf>

¹⁰ 2006-ban a belső menekültek száma a következőképpen alakult az ország különböző részein: 112 107 fő az ország déli részén (főként Kandahar és Helmand tartományokban); 11 153 fő a nyugati régiókban (Herat); 3 600 fő Kabulban és az ország középső régióiban és 3 285 az északi tartományokban.

¹¹ Ezek 2007. évi adatok; Id. UNHCR's Eligibility Guidelines for Assessing the International Protection Needs of Afghan Asylum-Seekers, December 2007, lásd fent (9)

¹² Ld. UN Commission on Human Rights, Report of the Representative of the Secretary-General, Mr. Francis M. Deng, submitted pursuant to Commission resolution 1997/39. Addendum: Guiding Principles on Internal Displacement, 11 February 1998, E/CN.4/1998/53/Add.2, <http://www.unhcr.org/refworld/docid/3d4f95e11.html>

¹³ US Department of State, Bureau of Democracy, Human Rights and Labor; 2008 International Religious Freedom Report: Afghanistan, September 19, 2008, <http://www.state.gov/g/drl/rls/irf/2008/108497.htm>

¹⁴ Például 2007 májusában a legfelsőbb bíróság ítéletében kimondta, hogy a baháj vallás az iszlámtól különböző vallásnak számít és az istenkáromlás egy formája. Az ítélet arról is rendelkezett, hogy valamennyi muzulmán, aki a baháj vallásra tér át az hitehagyó (amit a sária jog halállal büntet).

„szektának” tekintett és üldözött iszmaili irányzat) módszeres üldözése a tálib rezsim bukása után véget ért, azonban a diszkrimináció a mai napig előfordul, tartományonként nagyon eltérő mértékben.

II.4. A nők helyzete¹⁵

A felnőtt afgán nők csupán 12,6%-a írástudó és ezek közül is csak egy elenyészően kis hányad dolgozik. Az afgán nők átlagéletkora 42 év, a terhesség alatti elhalálozás rendkívül magas, 1 600 nő veszti életét 100 000 szülésből.

Afganisztánban a **nők sebezhetősége**, valamint a **nők elleni gyakori erőszak** számos tényezőre vezethető vissza: hagyományosan patriarchális típusú társadalmi rend, a társadalmi védelmi mechanizmusok erőziója, a jogbiztonság hiánya, a szegénység, valamint az országban uralkodó általános instabilitás. A nők társadalmi, gazdasági és politikai szférákban való nagyon korlátozott szerepvállalása, valamint a nők jogairól való hiányos ismeretek, az ellenük irányuló széleskörű **diszkrimináció** is hozzájárul ahhoz, hogy a **nők képtelenek jogukat érvényesíteni és megvédeni magukat**. Az ország különböző területein dúló fegyveres konfliktusok tovább súlyosbítják a helyzetet.

Az elmúlt öt évben az afgán kormány, a nemzetközi közösség segítségével erőfeszítéseket tett a nemi egyenjogúság előmozdítására, melynek eredményeképp a nők közszférában való részvétele némileg nőtt. Tekintettel azonban arra, hogy a **nőkkel szembeni jogi és társadalmi megkülönböztetés nagyon mélyen gyökerezik**, a társadalmi beavatkozás különböző eszközei, mint például a képzés, oktatás rendkívül nehéznek bizonyulnak (például rendszeresen érkeznek beszámolók olyan iskolák és tanárok zaklatásáról, megöléséről vagy megkínzásáról, akik lány diákokat is oktatnak).

A **nők mozgásszabadsága súlyosan korlátozott**, különösen az ország vidéki részein, ahol nők a családi házat rendkívül ritkán hagyhatják el. A városokban a mozgás kevésbé korlátozott, azonban legtöbbször férfi kísérőt (mahram) igényel. További probléma a **családon belüli erőszak**, melynek eredményeképpen az áldozatok egy része prostitúcióra kényszerül. Rengeteg nő a megtorlástól tartva nem jelenti az őt ért erőszakot, különösen a családon belüli bántalmazást, ehhez még hozzájárul az erőszak áldozatainak védelmére kiépített szervezetrendszer hiánya és az elkövetőkkel szembeni büntetőjogi felelősségre vonás elmaradása is. Továbbra is széles körben elterjedt hagyomány, hogy a nászéjszaka után a férjnek közszemlére kell bocsátani a véres lepedőt, ami a feleség szüzességének bizonyítéka. Amennyiben a feleség nem bizonyul szűznek, azonnali válás, kitagadás, bántalmazás vagy halál fenyegeti.

Vidéken a nők többsége a családi otthonon kívül továbbra is **burkát** (az egész testet és az arcot is eltakaró ruhát – lásd a képet) visel, amelyből csak egy rácsos anyagon lehet kilátni. A burka gyakori viselése látáskárosodáshoz vezet. A nagyobb városokban a tálib rezsim bukása óta jóval kevesebben viselnek burkát, a szigorúan decens öltözködés és a fejkendő viselése azonban itt is szigorú elvárás.

III. Afgán menekültek

Az ENSZ Menekültügyi Főbiztosság (UNHCR) adatai szerint több mint 2,8 millió afgán menekült volt világszerte. Ezzel az afgánok adták 2008-ban a **legnépesebb menekültpopulációt a világon**, minden negyedik menekült afgán állampolgár.¹⁶

Az UNHCR statisztikái jelzik, az **afgánok nemzetközi védelem iránti igénye többnyire jogos**, Magyarországon **2008-ban az afgán menedékkérők közel négyötöde nemzetközi védelemben részesült**, akár menekültként, akár oltalmazottként. Magyarországhoz hasonlóan az európai államok többsége - Görögország kivételével - szintén igen magas arányban nyújt védelmet az afgán nemzetiségű menedékkérőknek, és még azokat sem küldik vissza hazájukba, akik nem szereznek menekültstátuszt.

¹⁵ UK Border Agency, Operational Guidance Note, Afghanistan, April 2009; UNHCR's Eligibility Guidelines for Assessing the International Protection Needs of Afghan Asylum-Seekers, December 2007; lásd fenn (9), US Department of State, Bureau of Democracy, Human Rights and Labor; 2008 Human Rights Report: Afghanistan, February 25, 2009; lásd fenn (3), és 2008 International Religious Freedom Report: Afghanistan, September 19, 2008, lásd fenn (13) alapján

¹⁶ UNHCR: 2008 Global Trends: Refugees, Asylum-seekers, Returnees, Internally Displaced and Stateless Persons, 2009. július 21.
<http://www.unhcr.org/4a375c426.html>